

"MINÄ USKON ISÄÄN JUMALAAAN ... "

(Kaarle Kurki-Suonio teekkariaktiossa Otaniemen kappelissa 3.2.1969)

Hiljan julkaistussa helsinkiläisten uskonnollisuutta koskevassa tutkimuksessa oli annettu ihmisille vastattavaksi pitkä kysymyssarja, jolla haluttiin selvittää yleistä suhtautumista uskonnollisiksi katsottuihin kysymyksiin. Vastauksia analysoimalla pyrittiin tilastoimaan ihmisten uskonnollisuus ja muodostamaan jonkinlainen yleispätevä uskonnollisuuden mitta. Niin ansiokas kuin tällainen tutkimus onkin, se on herättänyt voimakasta arvostelua. Pääasiassa tämä ei kuitenkaan ole ollut suunnattu itse tutkielmaa vastaan, vaan suurin huoli arvostelijoilla on siitä, miten tämän tutkimuksen tuloksia tullaan tulkitsemaan. On varmasti suuri erehdys, jos tällaista mittaususkonnollisuutta pidetään kristillisyyden mittapuuna. Lähelle asian ydintä osui eräs kirjoittaja, joka sanoi, että tällainen yleisluontoinen uskonnollisuus on kristinuskon pahimpia vihollisia.

Luonnollisesti oli aivan ensimmäisiä kysymyksiä, uskommeko Jumalaan. Ilmeni, että suurin osa uskoi. Tosin ei selvitetty millaiseen Jumalaan uskomisesta oli kysymys, mutta jossakin määrin tämä ilmenee muihin kysymyksiin annetuista vastauksista. Uskontunnustuksemme kuvaa Jumalaa kahdella käsittämättömän valtavalla attribuutilla "kaikkivaltias" ja "taivaan ja maan luoja". Tähän Jumalaan uskomisesta Raamattu puhuu, kun se sanoo: **"riivaajatkin sen uskovat ja vapisevat"** (Jaak. 2:19). Mitä mahtaisivat mainitut riivaajat vastata muihin kaavakkeen kysymyksiin? Mielenkiintoinen ja varmasti tutkimuksen luonnetta valaiseva ajatuskoe; kuinka korkea lienee riivaajien keskimääräinen uskonnollisuusindeksi. Mutta palatkaamme ihmisiin. Kysely osoitti, että monet uskovat Jumalaan, mutta luvuista ei käy ilmi moniko vapisi. Kaikkivaltias, taivaan ja maan Luoja on totisesti Jumala, johon ei voi vapisematta uskoa.

Jos tähän Jumalaan uskomme, koko luomakunta julistaa meille Hänen suuruuttaan. Silloin yhdymme psalmikirjoittajan tunnettuihin sanoihin: **"Kun minä katselen Sinun taivastasi, Sinun sormiesi tekoa, kuuta ja tähtiä, jotka Sinä olet luonut, niin mikä on ihminen, että Sinä häntä muistat"** (Ps 8 :4). Mutta kuinka suunnattoman paljon suurempana ja ihmeellisempänä voimme nähdä tämän nyt, kun luonnontiede on paljastanut meille avaruuksien pari miljardia valovuotta ja avannut meille aineen pienimpien osasten käsittämättömän maailman, jonne ymmärryksemme pääsee tunkeutumaan vain matematiikan kautta. Tämän kaiken suunnittelija, luoja ja valtiias on Jumala, josta uskontunnustus puhuu. Tomuhiukkasena tämän kaiken keskellä on ihminen, josta kuitenkin sanotaan: **"Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen"** (1 Moos. 1 :27).

On aivan ratkaisevaa uskommeko siihen Jumalaan, joka loi meidät omaksi kuvakseen, vai onko jumalamme jokin, jonka me olemme luoneet omaksi kuvaksemme. Tätä ateismin oivallusta, ihmisen kuvakseen luomaa

jumalaa, ei voi sivuttaa kevyesti. Aivan liian paljon meille merkitsee se, mitä itse kuvittelemme Jumalastamme. Meidän konkreettiseen havaintomaailmaan sidottu mielikuvituksemme ei pysty luomaan Hänestä muunlaista mielikuvaa kuin mikä meillä on ainoastaan tuntemastamme järjellisestä olenosta. Ja niin me puhumme Jumalan vihasta ja rakkaudesta kuin inhimillisistä tunteenailahteluista, Jumalan suunnitelmista ikään kuin ihmisen aikomuksista, jotka voivat onnistua tai epäonnistua, kuinka kulloinkin, ponnisteluistamme riippuen. Puhumme Jumalan rangaistuksesta ikään kuin inhimillisen vihan vallassa suoritetusta kostosta, Jumalan pilkkaamisesta niin kuin mistä tahansa ihmisten keskinäisistä pilkkapuheista, joihin vastataan samalla mitalla, ja Jumalan palvelemisesta ja Hänen tahtonsa tekemisestä niin kuin ihmisen palvelemisesta, inhimillisten tarpeitten ja vaatimusten täyttämisestä tai inhimillisen mielihyvän tuottamisesta, josta odotamme palkkioksi suosionosoitusta tai vastapalvelusta tai ainakin hyväksyvää kehumista. Tällaiset asenteet ovat varmasti meille kaikille tuttuja omalta kohdaltamme. Tässä suhteessa meidän on jatkuvasti opeteltava tuota vaikeata läksyä, että käsityskykymme on ratkaisevalla tavalla rajoittunut. Jumalasta puhuessamme liikumme täysin järkemme mahdollisuuksien ulkopuolella.

Itse luomaamme jumalaan uskomista meissä on paljonkin, mutta erityisesti se ilmenee silloin kun asetumme Jumalamme äänitorveksi ja julistamme Hänen tahtoaan toisille ihmisille. Raamattu kutsuu vääräksi profeetoiksi sellaisia, jotka sanovat: 'Herran tahto on tämä', vaikka Herra ei ole heille puhunut ja tahtoaan heille ilmaissut. Varsinkin Jeremian kirjassa heistä varoitetaan useasti (esim. Jer. 14:14). Kunpa edes omalla kohdallamme oppisimme jotenkin ymmärtämään Jumalan tahtoa ja erottamaan sen omasta tahdostamme ja omista mieliteoistamme.

Juuri se, että Jumala on meidät luonut ja että Hänellä on jokin tahto meidän suhteemme – eikä päinvastoin – tekee ihmisenä olemisen valkeaksi. Kuka ei olisi joskus toivonut, ettei Jumalaa olisikaan, ikään kuin olemassa olevalla olisi jokin toinen vaihtoehto. Kristittyjä moititaan usein itsekkäiksi: Itselleen he omistavat pelastuksen ja muita he uhkaavat iankaikkisella kadotuksella. Eivätkö nämä kysymykset kuitenkin ole hirvittävän kipeitä myös koko kristikunnalle itselleen. Ei ole turhaan kysytty, kuinka taivas voi olla taivas kenellekään, jos yksikin toinen on kadotettu. Kuitenkin meille ilmoitetun Jumalan sanan mukaan jotkut pelastuvat ja joidenkin onneton osa on kadotus. Ei tässä ole kysymys meidän tahdostamme ja meidän suunnittelustamme. "Tutkimattomat ovat Herran tiet." Kuinka luotu voisi ymmärtää luojansa ajatuksia, kuinka hän olisi voinut olla mukana suunnittelemassa ja päättämässä tarkoituksesta, jota varten hänet luotiin.

Sanat "kaikkivaltias" ja "luoja" johdattavat meidät käsittämättömien kysymysten eteen. Nykyaikainen ihminen ei juuri ole taipuvainen hyväksymään käsittämättömiä ongelmia. Ne siirretään sujuvasti nimikkeen "mystiikka" taakse ja unohdetaan. Hän haluaa ratkaista kaiken tieteellisesti. Kysymykset, joita ei voi tieteellisesti käsitellä, ovat väärinä. Hän haluaa myös

itse päättää omista asioistaan, eikä voi hyväksyä ajatusta, että hänellä olisi jokin muu tarkoitus kuin hänen itse asettamansa. Usein kuulee ihmeteltävän, kuinka kenenkään on nykyaikana mahdollista uskoa Jumalaan. Eikö luonnontieteellinen maailmankuvamme tee Hänet täysin tarpeettomaksi? Lyhyesti sanottuna:

1. Kaikki tapahtuu luonnonlakien mukaan. Luonto ei tarvitse Jumalaa.

2. Ihminen hallitsee pian luonnon perimmäisetkin salaisuudet tieteensä avulla. Hän voi itse viedä itsensä paratiisiin. Ei siihenkään Jumalaa tarvita.

3. On täysin järjetöntä uskoa mihinkään, mikä ei ole luonnontieteellisesti todistettavissa. Sellaista, mitä ei voi todistaa, ei ole, siis ei Jumalaakaan.

Asia on kuitenkin hyvin suuressa määrin päinvastoin. Luonnontieteilijän, joka parhaiten lienee perillä siitä mitä sanaan "tieteellinen maailmankuva" sisältyy, on nykyisin ehkä helpompi uskoa Jumalaan kuin monen muun. Ensinnäkin hän on oppinut ymmärtämään, etteivät ns. luonnonlait hallitse mitään. Ne vain kuvaavat paremmin tai huonommin luonnon ilmiöitä. Sitä paitsi ne ovat vain todennäköisyyslakeja, joiden perusteella voidaan ennustaa vain erilaisten tulosten todennäköisyyksiä. Käyttääkseni vanhaa toteamusta: suuruusluokkaa 10^{-100} olevat suhteelliset epätarkkuudet kaasumolekyylien paikkojen ja nopeuksien alkuarvoissa riittävät aikaansaamaan täydellisen epätietoisuuden kaasun tilasta sekunnin murto-osan kuluessa. Jos olisikin täydellisesti hallitsevia luonnonlakeja, niitä olisi absoluuttisen mahdotonta päästä koskaan tuntemaan. Niiden luonnonlakien puitteissa, joita luonnontiede voi meille paljastaa, saattaa kehitys kulkea miten tahansa.

Mitä sitten tulee ihmisen kehittymiseen ja perimmäisten salaisuuksien hallitsemiseen, voimme todeta vain, ettei nykyaikainen tiedemies voi suorittaa tutkimusta kokematta inhimillisen järjen ja tutkimuksen mahdollisuuksien rajoittuneisuutta. Lehdistössä hiljan käydyssä kulttuurikeskustelussa joku sanoi elämän olemuksen ratkaisemisesta ja keinotekoisesta elämän luomisen mahdollisuuksista puhuttaessa, ettei tiedemies saa ottaa ennakoasennetta, jonka mukaan jokin ongelma olisi mahdoton; se on tarpeetonta pessimismia ja estää tieteen edistymistä. Tässä on luonnollisesti paljon perää, mutta ei tiedemies saa myöskään olla sinisilmäinen optimisti tai kevytmielinen *science fiction* -haihattelija. Pitää toki nähdä metafyyssisen ja luonnontieteellisen kysymyksenasettelun ero. Muutoin tavoittelee pilvilinnoja, sellaista mitä ei voi saavuttaa, ja jää ilman sitäkin minkä voisi. Ja kun jotakin saavuttaa, on osattava selvittää itselleen ja muille tulosten merkitys nojautuen rehellisesti kokeellisiin realiteetteihin ja tieteelliseen käsitteenmuodostukseen. Ellei ymmärrä, mitä on saavuttanut, kuvittelee helposti liikoja, ja tekee itsestään narrin.

Elämän ongelmasta puheen ollen, tiedemies voi luonnollisesti tutkia elämää ja siihen liittyviä ilmiöitä ja oppia yhä paremmin tuntemaan, millaista elämä on. Mutta, jos hän haluaa tietää, mitä se on, voidakseen esim. todeta, onko hän onnistunut luomaan elämää tai vain voidakseen vastata tiedonhaluusiin kysymyksiin, hänellä on vain yksi mahdollisuus: Hän voi määritel-

lä elämän joihinkin sen yhteydessä ilmeneviin keskeisiin havaittaviin ominaisuuksiin nojautuen. Sen jälkeen hän voi tutkia täyttääkö hänen kohteensa asetetun määritelmän. Tässä mielessä tiede voi vastata vain kysymyksiin, jotka se itse asettaa. Yleensä esitettyä ongelmaa ei voi sellaisenaan käsitellä, vaan se on ensin puettava sopivaan muotoon, toisin sanoen ongelman asettelussa käytetyt käsitteet on määriteltävä siten että niitä voidaan tutkia. Näin tutkimus varsinaisesti kohdistuu itse asettamiinsa määritelmiin, eikä kohteen olemukseen.

Ihmisen kehittämästä paratiisista on luonnollisesti mukavaa uneksia. Luulisin kuitenkin, että meillä on kylliksi havaintomateriaalia realististen johtopäätösten tekemiseen. Jos kerran elämme luonnontieteiden aikakautta, jolloin toiveajatteluun perustuvat myytit tuhoataan, on meidän tässäkin kysymyksessä nojaututtava luonnontieteelliseen ajattelutapaan ja perustettava ennusteemme havaintoihin. Mihin silloin joutunevat ihmisiä koskevat iluusiot? Kuka voi osoittaa ihmiskunnan tähänastisesta kehityksestä ne piirteet, joiden perusteella olisi realistista odottaa ihmisiltä keskinäisten epäluulojen, kateuden ja vihan unohtamista niin, että yhteistyötä ihmiskunnan onnellisemman tulevaisuuden hyväksi voitaisiin edes ajatella?

Luonnontieteellisestä todistamisesta olen useasti ennenkin sanonut, että sekin perustuu määritelmään. Sitovaa todistusta ei voi olla. Siksi on järkevää määritellä, mitä todistamisella tarkoitetaan, ja näin saadaan joukko asioita määritellyiksi tosiksi. Mutta, jos otamme luonnontieteellisen todistamisen metodin, joka perustuu mittaukseen ja vain mittaukseen, täysin vakavasti, ei meille jää käytännöllisesti katsoen mitään luonnontieteelliseen todellisuuteen kuuluvaa, mihin voisimme tarttua. On järjetöntä kuvitella uskovansa vain tieteellisesti todistettuihin asioihin, puhumattakaan siitä, että uskoisi vain sitovasti todistettuun, jolloin todellakin olisi agnostikko sanan täydessä merkityksessä. Luonnontieteilijän, joka on joutunut näkemään inhimillisen järjen ja tutkimuksen rajoitukset, ei pitäisi olla vaikeata hyväksyä, että on järjen tavoittamattomia asioita.

Jumalaan uskovat ovat kautta aikojen halunneet astua askelen pitemmälle. Heille itselleen koko luomakunta näkyy Jumalan luomistekona, Hänen voimansa ja käsittämättömän viisautensa osoituksena. Kun Jumalan teot luonnossa ja Hänen johdatuksensa ihmiskunnan historiassa ovat heille täysin ilmeiset, he eivät ole voineet käsittää kuinka toiset voivat olla niin sokeita etteivät niitä näe. Niin on aikojen kuluessa rakenneltu monia todistuksia siitä, miten luomakunta välttämättä edellyttää luoja. Monet luonnontieteen suurista nimistä, kuten esim. Newton, ovat nähneet Jumalan osoittamisen luonnosta luonnontieteilijän korkeimmaksi tehtäväksi. Mutta, niin kuin Paavali toteaa: "**maailma ei oppinut viisauden avulla tuntemaan Jumalaa**" (1 Kor. 1 :21). Vastakohta näkevien ja niiden välillä, jotka eivät näe, on yhä entisellään ellei jyrkentynyt. Tiedemiehet ovat tutkijoina kauan sitten luopuneet tuollaisista tehtävistä ymmärrettyään, ettei tieteen keinoin ole sellaisiin mahdollisuuksia. Jotta tiedemies olisi totuuden etsinnässään

rehellinen, hänen on pakko erottaa metafyyminen luonnontieteellisestä, – joskus puhutaan luonnontieteen metodisesta ateismista –, ja sitä tietä hän on ensi sijassa joutunut osoittamaan ihmisen pienuuden sen sijaan, että olisi päässyt todistamaan Jumalan suuruuden.

Jos Jumala on kaikkivaltias ja on tämän kaiken luonut ja yhä sitä hallitsee, on käsittämätöntä, että hän voisi olla kiinnostunut yhdestä mitättömästä ihmisestä, tomuhiukkasesta maailmankaikkeudessa. Merkitsisi Hänen toimintatapojensa ratkaisevaa rajoitusta, jos Hän sopeuttaisi ne sellaisiksi, että me mahdollisuuksinemme saattaisimme ne jotenkin hahmottaa ja ne yleensä voisivat tunkeutua tietoisuuteemme. Ellei Hän välittäisi ihmisestä, ei meillä siis koskaan tulisi olemaan mahdollisuutta huomata Hänen toimintaansa. Jos Hän kuitenkin on meistä kiinnostunut, Hänellä on rajattomat mahdollisuudet ohjata elämäämme ja historian kulkua ilman, että kukaan koskaan voisi havaita hänen suoraa puuttumistaan asioihin. Tällöinkin olisi ainoa mahdollisuutemme havaita Hänen osuutensa päättelemällä se tapahtumien tarkoituksenmukaisuudesta ja kehityskulun päämäärähakuisuudesta. Mutta niin ilmeisenä kuin näemmekin historian kulun suunnitelmallisuuden ja kehityksen kypsymisen kohti Raamatun viimeistenkin lupausten täyttymistä, ei se sido loogisen todistuksen välttämättömyydellä ketään. Niin meitä on jatkuvasti sekä uskojia että kieltäjiä. Ja ne, jotka näkevät, ovat näin saaneet vapistuttavan etuoikeuden nähdä ehkä pelottavimman osoituksen Jumalan kaikkivaltiuudesta siinä, miten ne jotka Häntä vihaavat panevat Hänen suunnitelmansa täytäntöön.

Jeesuksen Kristuksen kautta olemme saaneet sanoman, jonka mukaan tuo kaikkivaltias Käsittämätön ei ainoastaan ole kiinnostunut meistä vaan rakastaa meitä. Mikä mahdoton asia! Ja kuitenkin jo se, että Hän yhden keran on suoranaisesti puuttunut maailmanhistoriaan Jeesuksessa, todistaa sen. Ja niin me saamme liittää ensimmäiseen uskonkappaleeseen sen kaikkein ihmeellisimmän sanan ISÄ; Minä uskon **Isään** Jumalaan ... Se tarkoittaa, ei ainoastaan että Hän on Jeesuksen Isä vaan että Hän Jeesuksen Kristuksen kautta tahtoo ottaa meidät kaikki lapsikseen ja olla meidän Isämme.